

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“

ФИЛОСОФСКО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „СОЦИОЛОГИЯ И НАУКИ ЗА ЧОВЕКА“

ДЕСИСЛАВ ПЛАМЕНОВ ГЕОРГИЕВ

РЕФЛЕКСИВНОСТ И СОЦИОАНАЛИТИЧНА ПРАКТИКА

АВТОРЕФЕРАТ

На дисертационен труд

за присъждане на образователна и научна степен “доктор”

Област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата

Докторска програма „Социология“

Научен ръководител:

Доц. д-р Светлана Събева

Пловдив

2021

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита на заседание на катедра „Социология и науки за човека” към Философско-исторически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски”, проведено на 05.11.2021 година.

Дисертационният труд „Рефлексивност и социоаналитична практика“ е с общ обем от 206 страници (увод, четири глави, заключение, едно приложение и библиография). Библиографията включва общо 155 източника, от които 81 заглавия на български език, 72 на английски и 2 на френски.

Състав на научното жури:
Проф. дсн Кольо Коев
Проф. дсн Лиляна Деянова
Проф. дсн Светла Колева
Доц. д-р Светлана Събева
Доц. д-р Светла Маринова

Датата за публична защита е насрочена за 25.02.2022 г. Материалите по защитата са на разположение в Катедра „Социология и науки за човека“.

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД 4

ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО 7

СТРУКТУРА И КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД 9

ПЪРВА ГЛАВА. ОТ РЕФЛЕКСИВНА СОЦИОЛОГИЯ КЪМ СОЦИОАНАЛИЗА 9

ВТОРА ГЛАВА. IN STATU NASCENDI: КЪМ ЕДНА СЛЕД-БУРДИЙОВИСТКА СОЦИОАНАЛИЗА НА САМОНАСЛЕДЯВАНЕТО 13

ТРЕТА ГЛАВА. ОТ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛНА ФЕНОМЕНОЛОГИЯ КЪМ СОЦИОАНАЛИЗА НА САМОНАСЛЕДЯВАНЕТО 19

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА. ОТ ФЕНОМЕНОЛОГИЧЕСКА ПСИХОПАТОЛОГИЯ КЪМ СОЦИОАНАЛИЗА НА САМОНАСЛЕДЯВАНЕТО 24

НАСОКИ ЗА БЪДЕЩИ ИЗСЛЕДВАНИЯ 29

ПРИНОСНИ МОМЕНТИ В ИЗСЛЕДВАНЕТО 31

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД 32

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА В АВТОРЕФЕРАТА 32

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД 5

ПЪРВА ГЛАВА. ОТ РЕФЛЕКСИВНА СОЦИОЛОГИЯ КЪМ СОЦИОАНАЛИЗА..... 9

1.2. РЕФЛЕКСИВНИТЕ МОДЕЛИ В СОЦИОЛОГИЯТА НА БУРДИЙО 9

1.2.1. Социологическият проект на Бурдийо..... 9

1.2.2. Рефлексивният модел на „третият път“ в социологията: от критика на теоретичния разум към логиката на практиката..... 10

1.2.3. Социологията като практика и „обективирането на обективиращия субект“..... 20

1.2.4. От феноменологическа редукция към практическо epoxé 24

1.3. ОТ РЕФЛЕКСИВНА СОЦИОЛОГИЯ КЪМ СОЦИОАНАЛИЗА: МОДЕЛЪТ В „НИЩЕТАТА НА СВЕТА“ 31

1.3.1. „Нищетата на света“: страданието от обществото като проблем..... 31

1.3.2. Социологическото разбиране и херменевтиката на фактичността: от онтологическо към херменевтическо съучастничество..... 35

1.3.3. Социоанализата като майевтична практика 41

1.3.4. „Редът на нещата“ и истината в екстраординерното 43

1.3.5. Социоаналитичният текст в „Нищетата на света“: научност, художественост и символна работа 46

ВТОРА ГЛАВА. IN STATU NASCENDI: КЪМ ЕДНА СЛЕД-БУРДИЙОВИСТКА СОЦИОАНАЛИЗА НА САМОНАСЛЕДЯВАНЕТО 52

2.1. ПРЕОЧЕРТАВАНЕ НА ГРАНИЦИТЕ НА БУРДИЙОВИСТКАТА СОЦИОАНАЛИЗА 52

2.2. СОЦИОАНАЛИЗАТА НА САМОНАСЛЕДЯВАНЕТО: ПРОБЛЕМИ И ТЕОРЕТИЧЕСКИ ПОСТАНОВКИ 53

2.2.1. От психоанализа към социоанализа: психопатологиите на всекидневния живот като проблематика 53

2.2.2. От агент към личност: проблемът за загубата и възстановяването на биографичното illusio 55

2.2.3. От Какво към Кой-идентичност 59

2.2.4. Рефлексивността-рефлекст и преустановяването на онтологическото съучастничество..... 60
2.2.5. Аналитика на афективните смущения: от етнометодология към социоанализа..... 62
2.3. СОЦИОАНАЛИЗАТА НА САМОНАСЛЕДЯВАНЕТО: ДАННИ И ИНСТРУМЕНТАРИУМ..... 67
2.3.1. Редакции на теория на практическата логика: стъпки към един синтетичен модел за органон на социоанализата на самонаследяването 68
2.3.2. Данните на социоанализата..... 76
2.4. КЪМ СТРУКТУРИТЕ НА СОЦИОАНАЛИТИЧНОТО ЕПОХÉ : НАЧАЛНИ ОРИЕНТИРИ..... 79
2.5. ДИАГНОСТИКИ 83
2.5.1. Обезселеното село: социална уязвимост и междугрупови отношения..... 83
2.5.2. За невъзможното изкупление и публичната настроеност..... 92
ПРИЛОЖЕНИЕ 1 107
ТРЕТА ГЛАВА. ОТ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛНА ФЕНОМЕНОЛОГИЯ КЪМ СОЦИОАНАЛИЗА НА САМОНАСЛЕДЯВАНЕТО 112
3.1. РЕФЛЕКСИВНИЯТ МОДЕЛ НА РЕДУКЦИЯТА ВЪВ ФЕНОМЕНОЛОГИЯТА НА ХУСЕРЛ..... 112
3.1.1. Философският проект на Хусерл и неговата методология 113
3.1.2. Феноменологическото епохé..... 114
3.1.3. Различните видове редукции: феноменологическо-психологическа и ейдетична..... 124
3.2. ЕГОЛОГИЧНИЯТ МОДЕЛ НА ХУСЕРЛ И ПРОБЛЕМЪТ ЗА ХАБИТУАЛНОСТТА 127
3.2.1. От статичен към генетичен метод във феноменологията на Хусерл 127
3.2.2. От Аз-полюс към Аз-ът като носител на хабитуалности..... 129
3.2.3. Азът като монада 133
3.3. ЩРИХИ КЪМ ЕДНА НЕКЛАСИЧЕСКА АНАЛИТИКА НА ИНТРАСУБЕКТИВНОСТТА 136

3.3.1. Некласическата егология на Деян Деянов: проблемът за двойниците..... 136

3.3.2. Хабитуалност(и) и идентичност(и)..... 138

3.3.3. Към една интенционална социо-аналитика на несъзнаваното: структурите на неизпълненият опит..... 144

3.3.3.4. Към една мултимодална аналитика на практиката..... 148

3.4. ДИАГНОСТИКИ 149

4.1. Случаят З.: синдромът на отлагането и проблемните подръчности..... 150

4.2. Първи сеанси 153

4.3. Втори сеанс..... 156

4.4. „Аз мога“ и “Аз не мога“ като проблеми пред мултимодалната логика на практиката 161

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА. ОТ ФЕНОМЕНОЛОГИЧЕСКА ПСИХОПАТОЛОГИЯ КЪМ СОЦИОАНАЛИЗА НА САМОНАСЛЕДЯВАНЕТО 163

4.1. Моделът на феноменологическата психопатология..... 164

4.2. Към една социоанализа на скръбта и загубата..... 165

4.3.1. Меланхолният комплекс в психоанализата на Фройд..... 166

4.3.2. Скръб, траур и меланхолия в психоанализата на Дариън Лийдър..... 170

4.3.3. Работата на скръбта във феноменологическата псхиопатология на Томас Фукс..... 176

4.3. Феноменология на меланхолията..... 186

4.4.1. Меланхолията като десинхронизация 186

4.4.2. Меланхолията като деперсонализация 188

4.5. Вместо заключение: загубата като проблем пред социоанализата на самонаследяването..... 192

4.4. Диагностики..... 192

ЗАКЛЮЧЕНИЕ..... 196

БИБЛИОГРАФИЯ..... 199

ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Хоризонтът на настоящото изследване е зададен от контурите на *след-бурдийовистката социоанализата на самонаследяването*, която се развива в България от няколко десетилетия насам. Научният интерес ще бъде насочен колкото към проследяването на генезиса на все още формиращата се идентичност на тази наука, т.е. в обръщането към „социоаналитичния модел“ като изследователски предмет сам по себе си, толкова и към допринасянето за неговото продължаващо и интензифициращо се развитие – подход заложен в самия етос на социоанализата като многомерно рефлексивна научна практика.

Основните цели, които поставя настоящият дисертационен труд са две. Първата се състои в *проследяването на трансформациите на проблема за рефлексивността в контекста на социоанализата на самонаследяването, които са извършени към момента*. Това ще бъде постигнато чрез експликацията на точките на допир и раздалечаване т.е. *местата на диалогизиране* между социоанализата и (предимно) рефлексивната социология, психоанализата, трансценденталната феноменология, етнометодологията и феноменологическата психопатология. Втората цел, придържайки се към вече набелязаните проблемни полета и общите пунктове с конкретни направления е да *предложи нови разработки под формата на теоретико-методологически развития и анализ на емпирични казуси*.

В този план *рефлексивността* също е разглеждана в един *двоен теоретико-методологически смисъл*. От една страна, тя е схващана в нейния *епистемичен модус,* като отнесена към проблемите на познанието. Като такава тя ще бъде проблематизирана чрез съсредоточаването на вниманието върху *подстъпи, принципи и процедури за проблематизации на опита* като например онеобходимостяващото и херменевтическото разбиране на социалното, конструирането на ейдетически модели на психопатологиите, психоаналитичното тълкуване на меланхолията и т.н. От друга страна, тя ще бъде разгледана в нейния *практически модус*, който ще бъде засегнат, чрез досягането към различни процедури на *рефлексивно обръщане към самата изследователска практика като практика*, целяща да подложи на научно обективиране самите научни обективации. В този план тя е ориентирана към стремежа за придобиване на строгост и обективност,

най-важният пример, за което е бурдийовисткият мотив за „обективирането на обективиращия субект“.

Избраната структурна форма *от-към*, която преминава през целия текст на дисертационния труд, следва схващането за социоанализата на самонаследяването не като „една теория“, а като *единство на проблематики* (Деянов). Като такава, тя е белязана от същностна и своеобразна отвореност, която ѝ позволява да функционира посредством, но най-вече „между“ различни *рефлексивни модели*. По този начин тя сформира нови синтетични единства, които обаче не биват разположени в строга йерархична зависимост, а по-скоро са поместени в динамични ризомни отношения.

Под рефлексивен модел в случая се разбира определена научно познавателна цялост – такива биха били „трансцендентална феноменология“ и „етнометодология“ например. Акцентът в случая се поставя върху това, че тук те ще бъдат мислени като асемблажи, мрежи от *рефлексивни конструкти* – „интенционален анализ“, „вкризяващи експериметни“ и т.н. Макар изградени и операционализирани в конкретен контекст и спрямо дадени цели, тези конструкти могат да бъдат интегрирани в един напълно чужд спрямо оригиналния им замисъл аналитичен порядък, превръщайки се, със или без известни модификации, в инструменти, които вече могат да дават достъп до различни данни, проблематизации, постигане на обективност и т.н. Интегрирани по този начин те ще имат съвсем съзнателно удържани граници на приложимост и валидност, не само „извън“, а и *вътре* в самата социоанализа, които изхождат както от особеностите на предмета на изследване, така и от полетата на наблюдение, към които аналитиката решава да се насочи.

Следвайки тази рамка, може да се каже, че всяка глава представя различен *синтетичен модел*, бележещ своеобразен *път към* социоаналитичната практика чрез интегрирането в аналитиката ѝ на конструкти от тези модели. Разпределянето на емпиричните изследвания, проведени предимно върху единични казуси в края на три от главите, под общата рубрика „Диагностики“ е направено следвайки принципа за осветяване на органичната връзка между представената в изложението методология и използвания в практиката инструментариум. Всички емпирични изследвания следват социоанализата в нейната ориентация, като една от *науките за страдащия субект*

(Събева) заедно с психоанализата, културната психология и феноменологическата психопатология.

Второто понятие от заглавието, това за *социоаналитична практика*, остава в една предимно оперативна употреба. Макар в хода на изложението да се открояват и разглеждат различни практически модуси, неговата цел не е да изработи експлицитна и задълбочена проблематизация. Вместо това, самият текст, така да се каже, *демонстрира някои от възможните контури на практиката*, доколкото те биват очертавани посредством зададените проблематики и избраните изследователски подходи.

СТРУКТУРА И КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ПЪРВА ГЛАВА. ОТ РЕФЛЕКСИВНА СОЦИОЛОГИЯ КЪМ СОЦИОАНАЛИЗА

Първа глава проследява прехода от проекта за рефлексивна социология на Пиер Бурдийо към първата артикулация на социоанализата в текстовете от периода на „Нищетата на света“.

Във встъпителната част вниманието е насочено към основните моменти от бурдийовисткия проект за *рефлексивна социология.* В хода на изложението се предлага разглеждане на проблема за рефлексивността през призмата на трите основни топоса от т.нар. „трети път“ в социологията: *критиката на теоретичния разум*, *теорията за логика на практиката* и *обективирането на обективиращия субект*. Наред с това биват скицирани и основите на *диспозиционната теория за действието* и *полевия анализ*, които са ключови компоненти на използваната за цялостното изследване методология.

Заключителният параграф на частта предлага експликация на *практическо епохé* – понятие, което остава в оперативна употреба в текстовете на Бурдийо – като наред с това прави сравнения със структурите на феноменологическо епохé, разработвано Хусерл.

Във втората част се проследяват промените в научната ориентация на Бурдийо, мотивирали социоаналитичния обрат в негово мислене, и водещи към първата артикулация на социоанализата в текстовете от периода на последното му голямо колективно изследване – „Нищетата на света“. В хода на изложението, освен предложените в тома текстове за водеща линия служат някои от разработките върху тях,

които предлага Светлана Събева в „Пречупената социалност“. От централно значение е нейната експликация на един „страничен и съвсем непоследователен“, но отчетливо присъстващ мотив в работата на „късния“ Бурдийо“ (Събева, 2010: 59). Стъпвайки върху тези интерпретации, набелязващи появата на своеобразна *междина* между бурдийовистката социология и екзистенциалната аналитика на Хайдегер, биват очертани контурите на това, което определям като *четвърти рефлексивен модел* в рефлексивната социология. Модел, в чието ядро стои „почти скандалната“ за ортодоксалната социология, трансформация в проблема за социологическото разбиране на всекидневния опит, която антиципира формулирането на основите на социоаналитичната практика.

Изследователската перспектива, която стои в основата на „Нищетата на света“ се насочва към „микрокосмоса от гледни точки“ (Bourdieu, 1999b: 3), които *съ-съществуват* в пределите на дадено социално пространство и които задават рамките на индивидуалния и колективния опит. *Перспективизмът*, който е наличен тук, отбелязва Бурдийо, няма нищо общо със „субективисткия релативизъм“, а вместо това, намира своите основания в реалностите на социалния свят, чиито разгръщащи се конфликти и тревоги се опитва да разбере и обясни. Насочването към сферата на микрокосмоса е мотивирано от определящата роля, която той има спрямо начините на възприемане и изживяване на собствените социални опозиции, които агентите заемат:

> Именно във всяка от тези постоянни групи (колеги или съседи), които задават жизнените граници на всички преживявания, биват възприети и изживявани опозициите (особено ярки, когато става въпрос за начин на живот) разделящи класите, етническите групи или поколенията – със всичките погрешни представи, до които това води. (Bourdieu, 1999b: 4).

Така очертаната изследователска програма бележи отчетливо *развитие в акцентите на конвенционалния полеви анализ*. В същността си промените, които могат да бъдат открити се обединяват около своеобразно *преакцентиране на интереса* в аналитиката на социалното пространство, което има формата на *систематичното и настойчиво съсредоточаване на научното внимание към „микрокосмоса“ и „мястото“*. Посредством това „фотоувеличение“ на изследователската перспектива се достига до формулирането на понятието за „ординерно“ или „малко страдание“ (*la petite misère*), което, като *позиционно обусловено страдание* (*souffrance de position*), се заражда във

вътрешната динамика на микросоциалните пространства (пак там) и не се изчерпва с идеята за материални лишения – бедност, бедствия, болести, смърт – и мащабните последствия от тях.

Именно поради това ново за полевия анализ внедряване на субективната, *пред-научна* гледна точка на самите агенти спрямо тяхното всекидневно съществуване, Събева определя новата програма на рефлексивната социология като „херменевтически фундирана“. Чрез подемането на проблема за *позиционното страдание* в рефлексивното отношение се открива „неочакваната, почти скандална за социологическата ортодоксия, поява на хайдегерианската тема за „собственото разбиране“ (разбиране на Себе-си)“ (Събева, 2010: 57).

В експликацията на този мотив, може да бъде доловено и едно характерно за късния Бурдийо заостряне на проблема за отношението между двете основни модалности на социологическото разбиране в рамките на проекта за „трети път“ в социалното познание. От една страна имаме социологическото *a priori* на принципа на засрещане/разминаване между хабитус и поле, т.е. онтологическото съучастничество и изхождащото от него *екзогенно разбиране*, което бива вградено в *обяснението* на социалните условия и произтичащите от тях необходимости. От друга стои новият мотив в субективисткия момент от научния анализ, който вече е преминал към търсенето на едно *майевтическо, ендогенно разбиране*, което функционира откъм „*херменевтическо съучастничество в овладяване на ситуацията*, когато един социоаналитик бива призован да „заеме страната на фактическото“ (пак там: 58).

Същността на тази *социологическа херменевтика*, може да бъде открита в методологическото приложение, разположено не случайно в самия край на тома след всички представени интервюта и научните коментари, които колективът от изследователи предлага към тях. В този текст, озаглавен „Да се разбира“, Бурдийо поставя на обстойно разглеждане не друго, а самата *практика на социологическото разбиране*, фокусирайки се изрично върху *ситуацията на анкетиране* – ключовият според него момент от научната работа, дала възможност за достъп до своеобразието на отпечатаните резултати. Именно този „едновременно практически и теоретически“ проблем получава методологическа привилегированост, доколкото в него кристализират контурите и предизвикателствата пред *херменевтичната практика на рефлексивната социология*.

За Бурдийо, ситуацията на анкетиране, колкото и да е различна, най-вече по силата на своята цел – получаването на познание и нищо друго освен това – спрямо повечето видове комуникативни размени, протичащи в пределите на обикновения живот, при всички случаи все пак остава „каквото и да правим, някакво *социално отношение*, упражняващо ефекти (променливи, според различните параметри можещи да го засегнат) върху получените резултати.“ (Бурдийо, 2010б: 42). Херменевтичната практика на Бурдийо, както и изхождащите от нея методологически размишления са отчетливо белязани от неговия изключителен усет именно към този *универсален страх от обективация*, който изпитва интервюираният. Един страх, който изхожда от антиципирането на „заплахата да бъдат сведени неговите субективни основания до обективни причини, както и преживяваните от него като свободни избори – да бъдат сведени до резултат на обективни детерминизми, осветлени посредством анализа.“ (пак там: 44).

Редом с тези особености на практико-хеменевтическия метод, в краткия „Увод в социоанализата“ (Бурдийо, 2020), отпечатан през 1991 година, две години преди „Нищетата на света“, Бурдийо отбелязва и един друг *непредвиден ефект*, който се оказва решаващ за социоаналитичната практика. В така конструираните условия на анкетирането, Бурдийо и колеги долавят, че в много случаи провеждането на интервютата се превръща в нещо като *асистирана самоанализа*, която бележи нейната природа на *майевтическа практика*:

> интервюираният се възползва от предоставената му възможност да си зададе въпроси относно себе си и от предоставеното му от нашите въпроси и предложения (винаги отворени и многовариантни) разрешение или подстрекателство да извърши един труд по експлициране, често пъти едновременно болезнен и резултатен, и за да изкаже, и то с неимоверна *експресивна интензивност*, дълго време премълчаваните си или потискани преживявания и размишления. (пак там: 268)

Последните две части на главата обръщат внимание на няколко допълнителни особености на ранната социоанализа. В 1.3.4. вниманието е насочено към един от въпросите, които повдигат лаическите разкази, тези „социологически новели“, които социоаналитикът получава – този за „достоверността“. Без да се предлага дефинитивно

решение на проблема, чрез разглеждането на един от казусите в „Нищетата на света“, се предлага демонстрация за това как самата материя, отнесена към разбирането на себе си и истината на едно съществуване, има собствена мяра, която не позволява конвенционално верифициране чрез привеждане на фактуалности. В този план, истинността е разположена напълно в отношението, което даден субект на опит има към самия опит, и всеки въпрос засягащ достоверността ѝ би препращал към отчитането на променящите се условия на възможност, които я опосредстват.

В 1.3.5. внимание се отдава на чисто текстовите характеристики на „Нищетата на света“. Обръщането към тях дава шанс за проследяване и разбиране на разнородните залози, които придават своеобразния облик както на конкретния проект, така и на този първоначален замисъл на социоанализата като цяло. Въвеждайки *даването на думата* като водеща цел на научния текст, Бурдийо поема една особена задача, която налага дискурсивни, дори чисто литературни необходимости, на които стандартните социологически жанрове, поели в себе си конвенциите на едно по-различно усилие за представяне на социалния свят, не могат удовлетворително да поемат. Така, трансформацията, която трябва да постигне самият изследовател, се насочва и към читателя лаик, който трябва да бъде подпомогнат в преодоляването на афективната неутралност, бележеща неговите всекидневно възприятие и оценка на „малките страдания от обществото“.

ВТОРА ГЛАВА. IN STATU NASCENDI: КЪМ ЕДНА СЛЕД-БУРДИЙОВИСТКА СОЦИОАНАЛИЗА НА САМОНАСЛЕДЯВАНЕТО

Във втората глава започнатият ход бива продължен чрез проследяването на по-нататъшното развитие на социоаналитичната мисъл в България. Следвайки демаркацията въведена от Деян Деянов, Светлана Събева и Тодор Петков, изложението откроява линиите на прехода от описаната в предходната глава бурдийовистката социоанализа към след-бурдийовистката социоанализа на самонаследяването. Бидейки една, както самите автори я наричат, наука *in statu nascendi*, след-бурдийовистката социоанализа не се характеризира със завършен методологическо-теоретически вид, а е отворена към обновяване, функционирайки по-скоро като *единство от проблематики*, отколкото като стриктно дефинирана аналитика с фиксирани инструменти и обекти. За да бъде представена тази програма по начин, който улавя едновременно нейното *единство*, но и

отвореност, внимание бива обърнато на някои основни акценти, които, в хода на нейното развитие през годините, са се превърнали във важни топоси, или по-скоро *маркери на нейната своеобразност*. Именно тези акценти, може да се каже, задават *насоките на нейните проблематизации*, като в същото време очертават *хоризонта за възможното теоретико-методологически надграждане и развитие*.

За да бъде подчертан преходът от модела на бурдийовистката към този на след-бурдийовистката социоанализа, изложението е структурирано около някои от основните точки, които едновременно доближават, но и раздалечават двете: 1) промяната в *телоса на асистираната анализа*: от „стани такъв, какъв си“ към „стани този, който си“, важно място, в което заема развитието на само имплицираната у Бурдийо теория за личността и феноменът и проблематиката за биографичното illusio; 2) теоретичното преочертаване на границите на бурдийовистката теория на практическата логика и методологическият инструментариум, който изхожда от нея; 3) ролята, която играе етнометодологията в развитието на синтетичния модел на социоанализата на самонаследяването. Засегнати тук биват рефлексивните модели на етнометодологията и психоанализата, които играят решаваща роля за формулирането на новия след-бурдийовистки рефлексивен модел.

Първата част разглежда основните проблемни полета на след-бурдийовистката социоанализа и нейния синтез на бурдийовистки и фройдистки мотиви – тези за психопатологиите на всекидневието и психопатологиите на биографията, както и разграничението между Кой и Какво-идентичности, и не на последно място „проблемът на проблемите“, който стои пред социоаналитика – *самонаследяването и възстановяването на биографичното илузио тогава, когато то е изгубено* (Deyanov, Sabeva, Petkov, 2012: 8).

От там се преминава към въпроса за *рефлексивността-рефлекс*, чието отношение към *онтологическото съучастничество* се оказва от централно значение:

> Всъщност *загубата на биографичното illusio* (дори при ефимерните му смущения) *е и загуба на онтологическо съучастничество, а възстановяването на това illusio – възстановяване и на съучастничеството*. (пак там, 2012: 18)

Към това Деянов, Събева и Петков добавят нещо, което самият Бурдийо пропуска: че тъкмо онтологическото съучастничество е и *социалното условие за възможност логиката на практиката*, както и обратното – изгубването му се оказва *социално условие*

за невъзможност на същата тази практическа логика, пораждайки *практическата алогичност* на агентите. Следователно, рефлексивността рефлекс като проблем за възстановяването на (изгубената) връзката между хабитус и поле, с това самото е и проблем на логиката на практиката „и е всъщност проблем за *критическата рефлексия на въвлечения в практиката – и то само докато е въвлечен в нея*“ (пак там: 18).

Последният параграф от първата част разглежда *аналитиката на афективните смущения* и интегрирането на рефлексивни конструкти от етнометодологията. Проблемът за „патогенността“ – нейните „източници“, както и подходите към нейното идентифициране – в пределите на всекидневния живот и теоретичните постановки, които приема след-бурдийовистката социоанализа, бележи още една, изключително знакова демаркация между нея и класическата психоанализа. Деянов, Събева и Петков отбелязват, че предложената от тях програма не споделя Фройдовата *антитеза между принципа на реалността и принципа на удоволствието*, т.е. противопоставянето между един „реалистичнен“ и един „наслаждаващ“ се Аз, каквито са представени във втората топика (ср. Фройд, 1997) . Макар и авторите да запазват, и то придавайки им особено значение, психоаналитичните фигури на *обектното отношение*, най-вече тези на инвестиране, проекция, идентификация, пренос, изтласкване, цензура и несъзнавано, конфликтите, които формират динамичната среда на всекидневието, в които тези отношения ще се пораждат и изменят, се разминават драстично от класическата метапсихология на психоанализата.

Вместо топическата теория на Фройд, фундаментът се открива в *диспозиционната теория* на Бурдийо и неговото схващане за *либидо*. Самият той, в хода на дискутирането ѝ, си позволява препратки към Фройд, говорейки например за „принцип на реалността”, но това остава метафорична употреба, която назовава символна власт и властовите отношения въобще. От тази перспектива всекидневните афективни размени функционират в контекста на едно *афективно съучастничество* между полето и хабитуса и тяхното „взаимно привличане”, както го определя Бурдийо (ср. Бурдийо, 2008: 117). Така формулировката „психопатология на всекидневния живот” бележи съвкупността и многомерността на „*всекидневните разстройства* на това афективно съучастничество“ (Deyanov, Sabeva, Petkov, 2012: 10).

Предложената социоаналитична рамка бива концептуално разширена чрез синтез с модела на етнометодологията на Харолд Гарфинкъл. Благодарение на етнометодологическата чувствителност към ситуациите на „хаос“ в обичайния ред и съпровождащите го динамики и социални афекти, се придобива една *възможна перспектива* към липсващото при Бурдийо проблематизиране на специфичното „как” на афективните размени и то именно в интерсубективната сфера; онези „как“ на взаимодействията, които са дадени не тематично, а винаги фоново, като „социално стандартизираните и стандартизиращи, виждани, но незабелязвани, очаквани, фонови черти на всекидневните сцени” (Гарфинкъл , 2005: 51).

Втората част на главата разглежда въпроса за социоаналитичните данни и методологическия инструментариум, с които тя борави. Представени биват някои от най-важните моменти от модела, който ще служи като основен методологически апарат на следващите части на изследването.

Безспорно предложената от Бурдийо теория на практическата логика, е един от най-важните аспекти от инструментариума на социоанализата на самонаследяването. За да бъде неин *органон*, по израза на Деянов, тя преминава през известни промени: от една страна в развитието на методологическата ѝ прецизност, а от друга чрез разширяването на проблематиките, данните и обхвата на аналитиката ѝ. Така, мислейки *с Бурдийо и срещу Бурдийо*, Деянов предлага следните решения. Първо, че подобаващото изследване на неподлежащата на „алгебраизация“ теория на логиката на практиката, може да намери надеждни методи в т. нар. *некласическа трансцендентална логика*, и най-вече от а*налитиката на предпредикатните очевидности на мисленето* (ср. Деянов, 2001). Второ, че *собствено логически проблеми*, които стоят пред нея, макар и да не бива да бъдат мерени според мярата на „логическата логика”, могат да бъдат *идентифицирани* само през нея. Това ще рече, че е нужно поставянето през практикологически ключ на въпроси като тези за утвърждението и отрицанието, за кванторите, за модалните оператори за логическата форма на логическия извод и т. н. И трето, че т. нар. „логически микроскопи” на некласическата трансцендентална логика дават възможност да бъдат извлечени и протоколирани разновидни логически данни, дори от най-обикновените всекидневни практики. (пак там: 20; Деянов, 2008)

Стъпвайки върху това преработване Деянов, Събева и Петков се насочват към модела на *етнометодологията*, който макар и да не развива експлицитно проблема за теорията на практическата логика в маниера на Бурдийо, предлага шансове за развитието на социоаналитичния инструментариум за нейното изследване. В случая преходът се прави не просто към работата на Харолд Гарфинкъл, а към по-широкото поле от етнометодологически изследвания, което бива формирано под неговото влияние. Този ход е опосредстван от факта, че както в *анализа на разговори*, който развива Харви Сакс (ср. Sacks, 1992), така и в *ендогенната логика на практиката* на Джон Колтър (ср. Coulter, 1991) могат да бъдат открити проблеми, които са "собствено логически", в следствие на което чрез тях се достига до „изобилие от *логически данни* за практическата рационалност в комуникацията" (Deyanov, Sabeva, Petkov, 2012: 14). Важни в случая са мотивите, които произлизат от проблематизациите на *всекидневните форми на квантифициране, същностната елиптичност на перформативните изказвания и същностната ентимематичност на логическите изводи, логическите свойства на индексичните изрази* и т.н. (пак там: 20).

Друг ключов аналитичен инструмент е *перформативната логика на актовете на именуване.* Тя тръгва от предложената от Бурдийо концептуализация на трите функции на официалния дискурс: 1) *демиургична* или *символна* – придаваща идентичност на агента чрез акт на именуване; 2) *нормативна* – съобщаваща му какво трябва да прави с оглед на това, което е; и 3) *отчетна* или *оценяваща* – следяща направил ли е той това, което трябва да направи с оглед на това, което е (ср. Бурдийо, 1993: 141). Според Деянов, Събева и Петков това предложение не е просто *теоретично клише, а пораждащ принцип* (Deyanov, Sabeva, Petkov, 2012: 21), чиито *деривации* могат да бъдат открити на ключови места от други бурдийовистки разработки.

От особено значение за след-бурдийовистката социоанализата е връзката, която може да бъде прокарана между сферата на именуването и основния ѝ проблем – самонаследяването:

> Бурдийо може и да свръхнатоварва перформативната логика на повелите (а оттук и на наставленията), но – така или иначе – *деривациите на тази деривация* плътно проникват в идеологическите дискурси на наследяването, на любовта или пък на избора на професия и на това, което тук преди всичко

> ни интересува като социоаналитици, – на психопатологиите на биографичното illusio, а оттук и на самонаследяването: "Стани отново онова, което беше!", "Не оставай това, което си!", "Не ставай това, което не си!" или пък "Не преставай да бъдеш това, което си!". (Deyanov, Sabeva, Petkov, 2012: 21)

Следващият важен момент е *аналитиката на предпредикатните очевидности на* мисленето, които са условия за възможност и *не*възможност на всяко предикатно мислене – приведено в изказ или не. Като такива обаче, те не могат да бъдат изказвани и по необходимост остават в *имплицитна*, премълчана форма. Именно поради това, функцията на този *имплицитен аспект*, който не бива изказан, но без който нито едно изказване не би било възможно, е от е същностно значение за аналитиката и в частност за логиката, която се интересува от *практическото състояние на логическите форми* (ср. Деянов, 2001: 141-2).

В последната част се разглежда въпросът за *социоаналитичното epoxé*. За разлика от феноменологията, в социоанализата този ход отвежда не към „как" на начините на даденост на интенционалните обекти, характерно за Хусерловата оптика, а към *„как" на афектациите в интра- и интер- субективните сфери* (Събева, 2018). Това важи за всички разновидности от „данни", които могат да попаднат в социоаналитичния обхват: както за размените между агенти, които бяха предложени като примери в предходната част, така и при анализ на нечий дневник например, т.е. случаи при които социоаналитикът е един „трети", който заема позицията по-скоро на страничен *наблюдател*; така и на онези ситуации, в които той е напълно потопен като участник в живото разгръщане на комуникацията тук-и-сега, каквото е провеждането на анкета. Събева допълнително специфицира този момент отбелязвайки, че това, което трябва да бъде достигнато е „*'как на удвояванията' т.е. на живота с изтласканите, несъзнавани двойници първо в интер-субективната, а след това в интра-субективната сфера*" (пак там: 2).

В рубриката „Диагностики" се развиват два емпирични казуса, които разглеждат проблема за преодоляването на фракталните идентичности в различни контексти.

ТРЕТА ГЛАВА. ОТ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛНА ФЕНОМЕНОЛОГИЯ КЪМ СОЦИОАНАЛИЗА НА САМОНАСЛЕДЯВАНЕТО

Третата глава предлага позициониране на социоаналитичната аналитика в руслото на трансценденталната феноменология на Хусерл и проблема за егологията. Фокусирайки се върху неговите разработки върху аналитиката на Аза и хабитуалността, биват очертани възможни синтетични подходи към тяхното социоаналитично интегриране, вдъхновени от предложения от Деян Деянов проект за *некласическа егология*. Основната хипотеза е, че *начален* пункт за преминаване към *диалог между скицираната некласическа егология и социоанализата на идентичността*, могат да бъдат анализите на Аза предложени от Хусерл. Ключови в случая са неговите разработки върху *хабитуалността*, чрез които идентичността, следвайки разработките на Светлана Събева, може да бъде мислена, като *генетична модификация на Аза*. Първите две части въвеждат релевантните постановки от Хусерловата феноменология, а третата – тези на некласическата проблематика, която предлага Деянов. От там изложението продължава към едно възможно проблематизиране на връзките между хабитуалност и идентичност, което допълва вече разгледаната в Втора глава аналитика на идентичността. В последната част извлечените резултати и заключения са приложени към анализ на казус, чрез което бива предложено разширяване на проблема за съзнанието на „Аз мога“ и „Аз не мога“.

Първата част очертава някои от основните рефлексивни ходове в трансцендентална феноменология на Хусерл. След кратко представяне на общия Хусерлов модел, изложението преминава към разглеждане на структурите на феноменологическата редукция като основополагащ метод в неговия проект за една „стриктна и строга“ философия. Целта на тази част от главата е достигането до подобаващ *усет за феноменологическия метод*, чрез демонстрирането на онези специфични за него *рефлексивни нагласи и ходове*, които, в една или друга форма, се запазват в различните трансформации. Следвайки тази насока, на разглеждане биват подложени два от централните технически термина – *epoxé* и *редукция*. За представянето им се използват няколко от най-важните Хусерлови текстове. Започвайки с „Идеи I” (Husserl, 1982), в хода на изложението са правени препратки и към проблематизирането им в статията „Феноменологията“, публикувана в „Енциклопедия Британика“ (Хусерл, 1983),

„Картезиански медитации“ (Husserl, 1977) и „Кризата на европейските науки и трансценденталната феноменология“ (Хусерл, 2003).

Във втората част представянето на Хусерловата феноменология продължава с преминаването от *статичен* към *генетичен* феноменологически метод и въвежда проблематиките за *аналитиката на Аз-а* и *хабутиалността*.

В третата част бива предложен един възможен подход към проекта за *некласическа интенционална аналитика на интрасубективността*, която разработва Деян Деянов. Изложените разработки не целят да адресират целия спектър от проблеми, които могат да бъдат открити в така очертаната рамка, нито пък да представят изчерпателно разглеждане на един от тях. Това, което се търси е по-скоро скицирането на *възможни ходове* за по-нататъшно разработване именно през призмата на социоанализата на самонаследяването в *пресечната точка на генетическия и практикологическия анализ на идентичността и фракталността*.

Централна за рефлексивния модел на некласическата интенционална аналитика на интрасубективността е критиката, която Деянов отправя към класическата егология и *нейната идеализация на Аза*. Тя може да бъде изказана по следния начин: *всяко мислене има имплициран Аз, следователно, всички мои мисления имат един и същи Аз зад тях* (Деянов, 2016). От своя страна, некласическата редакция предполага (съ)съществуването на *множество азови идентичности*, които притежават *изначална несъизмеримост,* емпиричен индикатор за които са различните очевидности на мисленето (пак там).

Трябва да се отбележи, че тези различия в очевидностите, мислени на страната на cogitatum-а, не са по необходимост (генетично) свързани с фрактализации на идентичността, така както и самата множественост не е сама по себе си нито пораждаща, нито породена от конфликт(и). Това което е от значение за настоящото изследване, е че тяхното отчитане дава шанс за едно детайлно, „микроскопско“ разглеждане на проблема за Азовите конфликти и фракталности, тогава, когато такива реално са налични. Така подобно предложение отваря възможности за развитието на проблематика, която е от централно значение за социоаналитичната практика като цяло – както като диагностика, така и като терапевтика.

Същностен мотив в Деяновия проект за *некласическата трансцендентална егология* е този за *несъизмеримостта на егологичните традиции*, на които една и съща

личност се явява наследник (Деянов, 2015, Деянов, 2016). Така, диалогизирайки, и то в модуса на „инсцениране на неслучилото се“, предимно с егологиите на Хусерл и Фройд, но също така и със социологията на наследяването на Бурдийо, и мислейки чрез призмата на *некласическата рационалност* на Мамардашвили, Деянов предлага две основни постановки.

Първата от тях предполага наличието на *множество азови идентичности*, които (съ)съществуват съвместното, но в същото време се отличават с изначална *несъзимеримост*. Тази несъизмеримост кристализира в *различни очевидности на мисленето.* От тук следва – и това е ключово за предложеното тук изследване – че тази несъизмеримост, както и конфликтите, които биха произтекли от нея, може да бъде изследвана чрез практикологическия инструментариум, и най-вече чрез аналитиката на предпредикатността, които позволяват достигането до и анализиране на данните за очевидностите на мисленето. Втората предпоставка засяга един от ключовите за психоанализата проблеми – този за *несъзнаваното*. Според нея, на изтласкване подлежат не само сцени, спомени и преживявания“, а и „личностна идентичност“ (Деянов, 2015: 23). В тази динамика стои процес, при който *слабата противоположност*, бидейки формирана от наследството на дадена егологична традиция, бива подложена на *цензуриране* от страна на силната, която е наследник на несъизмерима традиция. Това обаче, според Деянов, не предполага изчезване, „анулиране“ на изтласканата идентичност, а, както смята самият Фройд, то продължава да се завръща под различни форми и прояви.

Именно тези азови идентичности задават проблематиката за *двойниците*, но не за външните, тези, в интерсубективната сфера, а за *интрасубективния двойник – моят двойник в мен* или *онзи той* (*ce lui*). Според Деянов, всяка азова идентичност има свой действащ *Свръх Аз*, които мотивира формирането на

> най-силните и затормозващи желания: забранените от моя свръхаз дълженствания на моя двойник в мен; забраненото задължително: това не е оксиморон (пак там: 25).

От изложението на основните моменти в егологичния анализ, който предлага Хусерл, става ясно, че проблематизирането на Аза, което се търси тук е възможно отвъд разглеждането му като статичен полюс на опита, който е празен от съдържания – „чист Аз и нищо повече“. Неговата идентичност не пребивава само в това, че аз мога, на пред-

рефлексивно ниво, по отношение на всяка от моите когитации да схвана себе си като идентичен аз на този опит. Тези базови открития на статичния анализ обаче, остават начална точка на всяко феноменологическо поставяне на проблема, защото именно това синтетично единство постигнато в трансцендентален синтез на идентификация е формалният фундамент, правещ всяко следващо Азово измерение възможно. В надграждащата го хабитуалност, която бива конституирана в отлагането на опита съобразно ейдетичните закономерности на седиментацията, Азът придобива своите качества, които му принадлежат като модифицирани резултати на извършените от него актове. Тези траещи особености го детерминират, задавайки му собствено така-битие, в което той по необходимост упражнява определена постоянност, която бележи начина, по който той притежава и живее в своята история, в единството на която конституира себе си за себе си.

От тук, понятието за идентичност вече може да бъде извадено от чисто оперативната употреба, с която се използваше до тук и да бъде вкарано в методологическите рамки, които ще бъдат следвани. В рамките на следващите анализи, тя бива мислена като *генетична модификация на Аза*; негова трайна детерминираност, придобита *в* и действаща *като* генезис; една „структурираща структурираност“, задаваща общ стил на преживяване, характеризиращ се с определени конститутивни възможности и *не*възможности, която съществува като устойчиво формирана система, имаща като свои същностни компоненти *потенциалността и условията за собствените си модификации*. Това иманентно Азово своеобразие може да бъде разгледано като нормираност на интенционалния живот, която да бъде подобаващо изследвана посредством предпредикатните очевидности на мисленето.[1]

Връщайки се към процеса на седиментация можем да видим връзката между хабитуалности и очевидности на мисленето. Решавайки по определен начин, рефлексията ми се оттегля от съждението, но постигнатото в него остава мое трайно решение, моя решимост, която, тематизирана или не, ще го структурира от тук нататък, докато не бъде

[1] Подобно разбиране се доближава до това, с което работи Юрген Щрауб в неговата социална психология. За него „характер”, „личност” и „идентичност” са в известен смисъл сродни концепти, които „оперират с разгърнатата в различна степен психологическа идея за едно отлято в структура, запълнено с преживявания време на живота, което свързва жизнено-исторически по-ранното с по-късното преживяване и действане на един субект под формата на персонализирано времево *съотношение.*“ (Щрауб, 2016: 217); вж. също и Щрауб, 2018.

променена. Така удържам, но не като спомен, т.е. като волево връщане назад в собствената ми история, предметния смисъл *като* притежаващ това така-битие, и себе си *като този*, който го мисли, този, за когото това е (предпредикатна) очевидност. И аз ще продължа да бъда именно този Аз, който съм станал извършвайки дадения акт, доколкото постоянствам в моето отнасяне. Именно тези генетични модификации на Аза могат да бъдат мислени като предложените в некласическата егология Азови идентичности, в множествено число, чиято *(изначална) несъизмеримост може да бъде емпирично открита в различията в предпредикатната сфера* (Деянов, 2016).

Следвайки предложението на Събева, описаните до тук проблеми, могат да бъдат схванати, като едно *системно удвояване на интенционалния живот*, произтичащо от преплитането на противоречащи си тенденции (Събева, 1998: 98). Инсценирайки сходен критически диалог между Фройд и Хусерл, тя поставя въпроса за това, „как може да бъде мислено интенционалистки несъзнаваното?“. Тръгвайки от централното за класическата феноменология понятие за *изпълване*, чрез некласическо проблематизиране се достига до понятието за *системно неизпълнения опит* като

> трайно преживяване на "*афективна неудовлетвореност*" от субектите на този опит; *блокиран синтез* между фазата "сега" и протенционалните представи (очакванията) и в резултат на това – оголване на "празни места" на опита, но въпреки това латентно удържан телос на интенционалното преживяване; оттук – смущения в седиментацията, в естественото отлагане на минало, настояще и бъдеще; недоконституираност или *липса на твърда идентичност, на трайна валидност на "обектите" на този опит*.“ (пак там: 96).

Тематизирайки синтеза на изпълване като *конституция имаща своите интерсубективни условия* и вземайки предложените от Фройд данни във феноменологическа перспектива, се достига до откриването на интенционалната структура на т.нар. *изтласкващи интенции*, които изменят закономерностите на конститутивния генезис. Дали една интенция ще бъде реализирана безпрепятствено или ще се окаже изтласкана, се определя от антиципираните възможности за удовлетворяване на *интереса от признание*, който има своята нормативност интерсубективно. От това следва, че

Изтласкващите интенции не са нищо друго освен предулавяне на шанса да не срещнеш признание. Или […] изтласканото е „захватка между за-себе-си и за-другите“ (пак там: 101).

Именно това „предулавяне“, което не е експлицитно, а по-скоро латентно съзнание-за, е *интенционалното препятствие*, което блокира синтеза между актуалност и потенциалност, при което „актуалността се огражда от едно бъдеще, което не се приема като принадлежащо й, като свое“ (пак там: 101).

В рубриката „Диагностики“ бива развит емпиричен казус, в който се използва микроскопски подстъп към аналитиката на фракталните идентичности и самонаследяването. Посредством постигнатите резултати се набелязват ходове за разширяване на проблемите за Хусерлововите „Аз мога“ и „Аз не мога“ и тяхното интегриране в една мултимодална аналитика на практиката.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА. ОТ ФЕНОМЕНОЛОГИЧЕСКА ПСИХОПАТОЛОГИЯ КЪМ СОЦИОАНАЛИЗА НА САМОНАСЛЕДЯВАНЕТО

В четвъртата глава диалога с феноменологията и психоанализата продължава, но вече през ключа на феноменологическата психопатология. В рамките на тази глава изложението се фокусира върху едно социоаналитично проблематизиране, което се основава на работа с рефлексивни конструкти, които биват инкорпорирани от школата на *феноменологическата психопатология*. Основният проблем, който се поставя на разглеждане в тази част е феномена на *скръбта*, като в хода на изложението се правят препратки и към по-общия спектър на меланхолните афективни разстройства. Диалогични партньори тук са философите психиатри Томас Фукс и Джовани Стангелини – две от водещите и основополагащи фигури на направлението.

В първата част, се предлага кратко представяне на рефлексивния модел на феноменологическата психопатология, позиционирайки го в дългия диалог между феноменологията и психиатрията, който започва още с Лудвиг Бинсвангер.

Във втората част се представя първото социоаналитично разглеждане на въпроса за траура, което предлага Милена Ташева. Водещ мотив при нея е *структурната аналогия* между „работата на траура“, която описва Фройд в класическия текст „Траур и меланхолия“ и труда на агента по инвестиране в една бъдеща идентичност (Ташева, 2020: 207-208). В хода на тази проблематизация социоаналитичната интерпретация на

симптоматиката, а можем да кажем и цялостния синдром на скръбта, е извършено чрез идеята за *динамично компромисно изпълнение*, при което с помощта на труда в и чрез страданието (като фигура на рефлексивността-рефлекс) се установява *нова форма на афективно съучастничество между агента и полето*. Диалектиката между личността и нейната уязвимост тук бива снета в телесната задръжка като форма на *корпорализация* (Фукс) на страданието, която постепенно се трансформира посредством флуктуациите в модалните прехождания на „искам-мога-трябва“ (пак там: 217).

Тези начални проблематизации бележат важен момент в социоаналитичното разработване на този спектър от проблеми. Предложението на Ташева служи като начален пункт за развитие и задълбочаване на аналитиката както на скръбта, така и на социоаналитичното мислене по отношение на „загубата“ в един по-широк план.

Първата стъпка към това се стои в реконструирането на Фройдовия меланхолен комплекс предложен в „Траур и меланхолия“ (Фройд, 2018), в който траура бива съпоставен с един сходен, но не и идентичен феномен – този на меланхолията. В предложената демаркация скръбта е разбирана като *реакция на загубата на обект*, играещ съществена роля за индивида. Изгубеният обект може да бъде както действителен човек – значим друг например – така и „заместваща го абстракция“, т.е. скърбенето може да бъде провокирано от регистрирането на загуба на какъвто и да е обект, стига той да е белязан от значителни вложения на либидна енергия. Подобно състояние от своя страна провокира *траур*, който бива разглеждан като процес на постепенна и често бавна и болезнена психична работа, задвижвана от функцията за *проверка на реалността,* в която вече бива регистрирана липсата на обекта на инвестиции. Редом с тях, или по-скоро в контраст с тях, Фройд очертава контурите на феномена на меланхолията. Макар и да споделя до голяма степен качествата и структурите на траура, тя има свои уникални, допълнителни черти, които напълно отсъстват в него. Според предложената концептуализация, докато при скръбта загубата може да бъде идентифицирана от страдащата личност, то при меланхолията тя знае *кого* е загубила, но не и *какво* у този човек/обект е загубила. С други думи в случая става дума за особен вид *неосъзната загуба на обект*. По този начин и самите процеси, които са мотивирани от съответните състояния биват разположени в различни топоси на психиката: траурът в съзнаваното, меланхолията в несъзнаваното. И

докато първият феномен не е патологичен, то вторият е разглеждан като изцяло болестно състояние.

Следващата част разглежда едно съвременно предложение за аналитика на тези феномени, обръщайки се към теорията на английския психоаналитик Дариън Лийдър. В своята книга „Новото черно“ (Лийдър, 2016) той предлага един алтернативен поглед към наболелия съвременен проблем за депресията. За него той е до голяма степен резултат от глобалната фармацевтична индустрия и нейното развитие през XX век, която по собствен начин конструира проблеми съобразно тесния спектър от решения, които може да предложи. Вместо това, той залага на една *диференциална перспектива*, която стъпва върху старите разбирания за траур и меланхолия. Така разработките на Лийдър дават възможност за диференциране на различни моменти от работата на траура като процес, който генерира такива влияния върху опита, които имат широк диапазон – както в границите на всекидневните психопатологии, така и в собствено клиничните

Стъпвайки върху класическото психоаналитично схващане, в което скърбенето бива разглеждано като *изчерпване на репрезентациите на изгубения обект*, Лийдър поставя въпроса за това как може този процес да бъде разграничен от онези, в които субектът остава преследван от репрезентациите? Така, едновременно основавайки се, но и разграничавайки се от Фройдовата проблематизация, начална стъпка на изследването е насочването към проблема за идентифицирането на онова, което в крайна сметка прави така, че този „постепенен процес, описан от Фройд, да не продължи завинаги“ (пак там: 135). Предложеният отговор се основава върху разграничаването на *четири компонента*, които имат ролята на същностни конститутивни моменти на работата на траура. Именно посредством данните за тяхното наличие или отсъствие аналитикът може да долови следите на протичането или съответно, на блокирането на процеса на скърбене.

Какво обаче става, когато тези процеси се окажат недостъпни или блокирани, т.е. когато траурът е по една или друга причина невъзможен? Както отбелязва Лийдър, внимателното проследяване на индивидуални случаи на скърбене показва, че реално плавното и безпроблемно протичане на описаните до тук (предимно несъзнавани) процеси е по-скоро изключение, отколкото норма (пак там: 221). При Фройд този проблем не се разглежда – той приема, че траура е непатологичен процес, който макар и сходен остава фундаментално различно състояние от меланхолията, а условията за неговата възможност

или невъзможност не се проблематизират. За да отговори на този въпрос, Лийдър се връща към сравнителното разглеждане на отношението между двете явления, като тук отново предложеният модел се отличава от Фройдовия: в него *неуспешният траур води до меланхолия*. Въпросният неуспех се дължи на блокиране в някои от четирите момента, които конституират цялостния процес на скърбене. Чрез това преучредяване на границите между двете клинични категории може да бъде прокарана генетична обвързаност и съответно аналитичен подход, който е изграден за аналитиката на процеса на скърбене може да бъде приложен и към улавянето и проследяването на прехода към меланхолния регистър.

В следващата част се предлага тяхното допълнително диференциране и аналитично специфициране, чрез средствата на феноменологията. В своето изследване върху скръбта, Томас Фукс (Fuchs, 2018) набелязва сходни проблеми, но предлага по-особена гледна точка и отваря възможност за откриването на различни данни и инструментариум за работа с тях. Те биват описани чрез феноменологически фундираните аналитики на себевостта, (интер)телесността и времевостта. Описаните когнитивно-афективни конфликти, които поражда смъртта на близък в жизненото пространство на преживялата загуба личност, се разглежда като продължителен сблъсък между *презентиращи и де-презентиращи интенции*. Залегналото в него „онтологическо объркване“, е способно да произвежда екстремни модулации по отношение на своите интензивност и траене, както и податливостта си на обективиране и дистанциране, което да прави състоянието особено болезнено. Именно това взаимодействие между присъствие и отсъствие, според Фукс може да бъде разглеждано като същностно необходимото условие за успешното протичане на дългия процес на скърбене в рамките, на който се извършва отработване на загубата и конституирането на ново отношение към света и собствената идентичност.

При Фройд скърбенето е *и* процес на спасяване на Аза от привличащите сили на собствената смърт, който отключва загубата, приемането, на която е неотменно условие за неговата успешност. Това, което липсва в този психоаналитичен прочит обаче, настоява Фукс, е именно отбелязването на факта, че връзките със загубения не биват просто „скъсани“, или казано на езика на нагонната икономика – оттеглени обратно към Аза, а по-скоро претърпяват особено *преустановяване* (пак там: 55). От Фройд насам именно „скъсването“ и „преодоляването“ на загубата са се превърнали по-скоро в неизменен

мотив във всекидневното и научното мислене не просто на скръбта, а и на цял спектър от „загуби“. Мотив, който в съвременните проблематизации бива преосмислен, както показва например Лийдър, чиято аналитика проследява и демонстрира не просто оттегляне на либидни катексиси, а и най-вече една постепенна и фина промяна в отношението към изгубения обект/субект.

Придържайки се към подобна рамка, за Фукс процесът на скърбене предполага сложна и продължителна *трансформация*, при която личността трябва да изработи и интегрира същностна промяна в своя свят и в представата за себе си.

> Въпросът е: Кой съм аз сега, когато обичания човек вече го няма? Тъй като това означава фундаментална промяна на идентичността, скръбта протича на фази и вълни, и в сравнение с други емоции, трае необичайно дълго, предимно месеци, понякога дори години. В крайна сметка това дава възможност за постигането на *нова връзка* с починалия и преодоляване на амбивалентността. (Fuchs, 2018: 57 – подч. мое, Д.Г.)

Следващите две части представят разработките на Фукс и Стангелини по отношение на феномена на меланхолията, в които тя бива разглеждана съответно като (предимно) дължаща се на ефектите на *десинхронизация* и *деперсонализация*.

Връщайки се към социоаналитичното разглеждане на тези въпроси от страна на Ташева, можем вече да видим как в разгледаната от нея работа на агента по инвестиране в една нова идентичност и преучредяването на афективното съучастничество между хабитус и поле, могат да бъдат осветлени различни аспекти, които иначе убягват. Удържайки конкретните феноменологически и психоаналитични аналитики, социоанализата може да разшири своя инструментариум и усет към опита на фракталността, и съответно да изгради по-добри и диференцирани методи и практики за асистиране на протичащите личностни процеси. Мислейки отвъд проблема за реакцията на смъртта на обичан човек, към този за „загубата“ и „отказа“ в един по-широк смисъл, представените перспективи отварят възможност пред социоаналитика за едно значително задълбочаване на проблема за успешното самонаследяване и ставането-който/която-си.

В рубриката „Диагностики“, чрез емпиричен казус се демонстрира една от възможните линии на развитие, която макар очертана към момента остава слабо развита, а

именно синтезът между разширения чрез некласическата интенционална аналитика практикологически анализ и феноменологическата психопатология.

НАСОКИ ЗА БЪДЕЩИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Основните цели, които си постави настоящият дисертационен труд бяха: да проследи трансформациите на проблема за рефлексивността в контекста на социоанализата на самонаследяването, както и да предложи нови разработки под формата на теоретико-методологически развития и анализ на емпирични казуси. Те бяха постигнати в хода на четири глави и четири емпирични казуса.

Очертаните до тук теоретико-методологически рамки отварят широки хоризонти за развитие пред социоаналитика. Всеки един от разгледаните модели предлага проблеми и проблематики, методи и методологии, които към момента остават само набелязани или съвсем неизследвани. От особен интерес за социоанализата могат да бъдат именно онези места, които се очертават на границата между различните парадигми какъвто е проблемът за несъзнаваното, който се явява пресечна точка между (поне) три от основните направления – психоанализата, феноменологията и рефлексивната социология. По подобен начин стоят и множество други проблеми като този за преноса, интерсубективността, емпатията, телесната памет, койнестетичния Аз (ср. Събева, 2019) и т.н. Всички, от които отчетливо отсъстваха от настоящия текст, а там, където се появяваха бе в една напълно оперативна употреба. Запълването на подобни празнини и то, именно през едно синтезиращо различните модели мислене, насочено не само към психоанализата и феноменологията, а и към културната психология (Щрауб) и Dasein-анализа (ср. Kuntz, 2018), различните разклонения на след-бурдийовистката рефлексивна социология (ср. Atkinson, 2020) и други, стоят като неотменни задачи пред развитието на представената тук перспектива.

Освен подобни ходове, които предлагат задълбочаване, движещо се по векторите, които всеки от т.нар. тук *синтетични модели* в комбинация със съответните предмети на изследване задават, могат да бъдат откроени още две насоки за развитие.

От една страна, трябва да бъде отчетено, че част от представените анализи, най-вече тези, поместени в рубриката „Диагностики“ са белязани от доловима „асиметрия“, която изхожда предимно от доминирането на съответните конструкти, които биват

интегрирани и операционализирани за целите на конкретната аналитика. Така в последния казус например, липсват проблеми като този за биографичното илузио и самонаследяването. Наред с тях отсъстващ е и чисто структуралисткият момент на полевия анализ, който би ситуирал случая в пределите на релевантните обективни редове и би предложил отчитане на влиянията, които позицията и вписаните в нея възможности и невъзможности, както и техните противоречия, оказва върху микро сегментите на опита. Протенционалните мотивационни вериги и описаното им жизнено времево разстройване съществуват в един по-общ контекст, който се заформя от заеманата позиция и съответната конституирана от нея идентичност: аз, *като* докторант в определен факултет/университет, който се намира в определена институционална и политическа ситуация, който живее в и чрез съответни инвестиции, символен капитал и ресурси, имплицитни и експлицитни очаквания, разочарования, страхове и т.н.[2] Всички те като *очевидности-за* неща от света, които аз имам *като* заемащ точно тази обективна позиция, с всички противоречия заложени в нея, структурират хоризонта и телеологията не просто на подложения на интенционално микроскопиране собствен опит, а и този на цяла категория агенти, които преживяват сходни разриви в биографията.

И макар в пределите на дисертационния труд, подобен дисбаланс да намира оправданието си в мащабите и целите на изследването, което се задоволява, поне що се отнася до емпиричните изследвания, с „тестването и демонстрирането на инструмента“, едно бъдещо развитие налага разработването на нови методи за подобно разширение и стриктно социоаналитично проблематизиране. В конкретния случай, очевиден диалогичен партньор би била не само съвременната критическа социология, а и най-вече Ален Еренберг и неговото изследване „Умората да бъдеш себе си. Диагностициране на историята на депресията в съвременната епоха“ (Ehrenberg, 2016), което към момента, все още остава една от най-подробните и своеобразни социологически работи върху депресията.

От друга страна, втората нишка за развитие вече би се насочила към по-общия проблем, който бе разглеждан в настоящия труд, а именно този за „идентичността“ на

[2] За повече относно *темпоралната дезорганизация* и ефектите на социалната позиция вж. Деянова, 2014, където за пример се използват описаните от Вакан, качествено различни времеви разриви при Рики, момче, което живее в „Зоната“ – едно от най-страшните места чикагското гето, където времето е възможно (да се изживява на рефлексивно и пред-рефлексивно ниво) само в микроперспективи.

социоанализата, и нейния статус не толкова като „една теория“, а като *единство от проблематики*. Формулиран по-конкретно, по израза на Светлана Събева, това би бил въпросът за *структурата на социоаналитичната междина и демаркацията спрямо другите направления*. Така в хода на обсъжданията и наработванията на настоящия текст, визирайки цитираното във Втора глава уточнение, че „ако психоанализата се интересува от всекидневните психопатологии *на* агента, то социоанализата се занимава с всекидневните психопатологии *между* агента и контрагента“ (Deyanov, Sabeva, Petkov, 2013: 3), Дарин Тенев постави следното питане: *дали е възможно демаркацията между социоанализата и други направления да бъде мислена изцяло отвъд противопоставянията*? Според него, предложеното тук дава ясен и утвърдителен отговор, доколкото демонстрира именно *мислене между и чрез* различни модели, което е белязано от интегриране на рефлексивни компоненти и развитието им съобразно своеобразни изследователски интереси. Доколкото настоящите разработки наистина предлагат подобен шанс, то той би бил по-скоро само начална стъпка.

ПРИНОСНИ МОМЕНТИ В ИЗСЛЕДВАНЕТО

1. Въвежда мисленето чрез рефлексивни модели като способ за проблематизиране на социоанализата и отношенията ѝ с други направления;
2. Предлага очертаването на рефлексивната социология на Бурдийо, трансценденталната феноменология на Хусерл и феноменологическата психопатология на Стангелини и Фукс като някои от основните направления, с които социоанализата диалогизира и проследява обвързаността ѝ с тях;
3. Концептуализира фигурата на епохе́то, т.е. различните контролирани процедури, които задават отношението към предмета на изследване като една от демаркационните линии между различните модели и техните трансформации;
4. Предлага ходове за разширяване на аналитиките, които преминават през различните модели както на теоретично, така и на емпирично ниво;
5. Предлага проблематизации на казуси, в които биват анализирани феномените на уязвимостта, междугруповите отношения, публичната настроеност и дискурсивна

среда, разривите в опита на тялото, които обогатяват социоаналитичния емпиричен корпус, но и нейния инструментариум и нозология;

6. Разглежда важния, но до сега незасяган въпрос за функциите на социоаналитичния текст, който има централно място в бурдийовисткия модел;

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. **Георгиев, Д. 2018.** Социоанализа на отлагането (Случаят З.) В: *Социологически проблеми* 1-2
2. **Георгиев, Д. 2019.** Тук вече никой не живее: социоаналитични измерения на „обезселеното село“ В: Минева, М. и др. *Социалната уязвимост: социоаналитични аспекти*. Пловдив
3. **Георгиев, Д. 2020.** Хабиталност, модалност, идентичност. В: *Хетеродоксия,* 1-2
4. **Георгиев, Д.,** Ненчева, Д. **2020**. В следите на самоанализата. Върху текста на Пламен Кольовски. В: *Хетеродоксия,* 1-2
5. **Георгиев, Д. 2021**. За невъзможното изкупление и публичната настроеност. В: **Георгиев, Д**., Ненчева, Д. (съст.). *Етюди по експериментална хуманитаристика*. София: Scribens

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА В АВТОРЕФЕРАТА

1. Бурдийо, П. 1993. *Казани неща*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“
2. Бурдийо, П. 2008. Противоречията на наследството. В: *Социологически проблеми*, 2008/1-2
3. Бурдийо, П. 2010б. Да се разбира. В: *Годишник на Софийски Университет „Св. Климент Охридски“, кн. Социология*, т. 102, 2010 г
4. Бурдийо, П. 2020. Увод в социоанализата. В. *Хетеродоксия,* 1-2
5. Гарфинкъл, Х. 2005. *Изследвания по етнометодология*. София: Критика и хуманизъм.
6. Деянов, Д. 2001. *Увод в логиката и методологията на хуманитарните науки. Хуманитаристиката след смъртта на човека*. Пловдив: Пловдивско университетско издателство.
7. Деянов, Д. 2008. Хайдегер и Бурдийо: предпредикатност и практическа логика. *Социологически проблеми* 1-2.

8. Деянов, Д. 2016. Некласическа интенционална аналитика на интрасубективността (методологическите микроскопи на социоанализата. Доклад изнесен на конференция Праксеологическият обрат: от етнометодология към социоанализа, Пловдив
9. Деянова, Л. 2014. Гета и тела (Социалните неравенства и тялото на класите)В: Якимова, М., Кабакчивева, П., (съст) *По стъпките на другия. Сборник в чест на Майя Грекова.* София:Просвета
10. Лиидър, Д. 2016. Новото черно: *Новото черно. Траур, меланхолия и депресия*. Център за психосоциална подкрепа
11. Събева, С. 1998. Неизпълненият опит. В: Критика и хуманизъм 5
12. Събева, С. 2010. Пречупената социалност. София: Изток-Запад
13. Събева, С. 2018. *Проблемът за социоаналитическото epoxé*. Ръкопис съхраняван в архива на Института по социоанализа
14. Ташева, М. 2020. Към една социоаналитична интерпретация на Фройдовото понятие „работа на траура“ В: *Хетеродоксия* 1-2
15. Фройд, З. 1997. Аз и То. София: Евразия
16. Фройд, З. 2018. *4 основни текста*. София: Критика и Хуманизъм
17. Хусерл, Е. (1983). Феноменологията, В: *Философска мисъл*, кн. 1
18. Хусерл, Е. (2003). *Кризата на европейските науки и трансценденталната феноменология*, Критика и Хуманизъм
19. Щрауб, Ю. 2016. Отношения на нараняване. В: Социологически проблеми, 1-2
20. Bourdieu, P. 1999b. The Space of Points of View. In: Bourdieu, P., et al. *The Weight of the World*. Stanford: Stanford University Press
21. Coulter, J. 1991. Logic: ethnomethodology and the logic of language. In: Button, G. (ed.) *Ethnomethodology and the human sciences*. Cambridge: Cambrdge University Press.
22. Deyanov, D., Sabeva, S., Petkov, T. (2013). The psychopatology of everyday life as a problem before socioanalysis. In: Stoyanov, D. (Ed.), *Psychopathology: Theory, Rerspectives and Future Approaches*. New York: Nova Science Publishers
23. Ehrenberg, A. 2016. *The Weariness of the Self: Diagnosing the History of Depression in the Contemporary Age*, McGill-Queen's University Press
24. Fuchs, T. 2018. Presence in absence. The ambiguous phenomenology of grief. In: *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, Volume 17, Issue 1
25. Husserl, E. (1977). *Cartesian Meditations: An Introduction to Phenomenology*, Martinus Nijhoff Publishers
26. Husserl, E. (1982). *Ideas Pertaining to a Pure Phenomenology and to a Phenomenological Philosophy. First Book: General Introduction to a Pure Phenomenology*, Springer
27. Sacks, H. (1992). Lectures on Conversation. Blackwell, Oxford.